

Cosmopoiesis

//

//]]]]> //]]>

BOKOMTALE: I *Cosmopoiesis; renessansens prosjekt*, som nå er kommet ut i serien *Cappelens upopulære skrifter*, undersøker Giuseppe Mazzotta hvordan tenkere i renessansen brøt med middelalderens verdensbilde, samtidig som nye verdensbilder ble skapt gjennom utopier, magi, vitenskap, kunst og teater.

Bokpresentasjonen er skrevet for Salongen av Unn Falkeid, som også har forfattet etterordet til den norske oversettelsen av Cosmopoiesis.

Giuseppe Mazzotta er et navn som i de siste årene har gjort seg stadig mer bemerket i den amerikanske litteraturforskningen. Han er professor i italiensk ved Yale University, som i generasjoner har representert et av de mest vitale sentrene for romansk litteratur og filologi. Blant hans forgjengere finner vi skikkelser som Ernst Cassirer og Erich Auerbach, og som dem er det den store, klassiske litteraturen Mazzotta først og fremst har vært opptatt av. De sentrale navnene i forfatterskapet hans er Dante, Petrarca, Boccaccio og Vico. Det som imidlertid kjennetegner

Mazzottas studier, er ikke bare fortroligheten med den klassiske kulturen, med middelalderens tradisjoner og renessansediktingen. Hans lesninger, hvor nøkkelord er eksil, forflytninger, utopier, grenser, lek og konstruksjoner, reflekterer også en bred intellektuell orientering og en interesse for andre fagfelt enn hans eget.

Den nye encyklopedismen

Som en kritikk av autonomiestetikken og de reduktive lesningene som har dominert litteraturfagene de siste tiårene, lanserte Mazzotta allerede tidlig på 1980-tallet ideen om den nye encyklopedismen, hvor litteraturen – den mest marginale, tvetydige og minst vitenskapelige aktiviteten man kan forestille seg – tilkjennes evnen til å utfordre våre referanser og sosiale konvensjoner, moralske så vel som politiske, teologiske eller vitenskapelige. I sine lesninger viser Mazzotta hvordan litteraturen tvinger oss til å tenke i flere forskjellige retninger, og samtidig til å knytte motsetningene sammen innenfor vår erfaringshorisont. For det som gjør litteraturen nødvendig, nå som før, skriver han, er at den stadig reflekterer over – og ikke bare bruker – språket, og slik avslører den de retoriske mekanismene vi når kunnskap med. Litteraturen er nødvendig fordi den åpner for alle spørsmålene og gåtene om menneskelivet i dets radikale historisitet. Og litteraturen er nødvendig fordi den opponerer mot og overskrider historiens verdier og myter.

Den lille renessansestudien *Cosmopoiesis*, som nå er utgitt i Cappelens upopulære skrifter, tar utgangspunkt nettopp i denne konstituerende tvetydigheten ved litteraturen – det vil si litteratur både som avsløring eller demaskering, og som konstruksjon. «Cosmopoiesis» betyr verdensskapelse, og i boken undersøker Mazzotta hvordan tenkere i renessansen brøt med middelalderens verdensbilde, samtidig som nye verdensbilder ble skapt gjennom utopier, magi, vitenskap, kunst og teater.

Mellom politikk og estetikk

Den emblematiske skikkelsen i *Cosmopoiesis* er Machiavelli, som representerer det perspektivet som vi er mest fortrolig med i dag, og som har vunnet terreng. Men som Mazzotta viser, ble Machiavellis tvers gjennom estetiske blikk imøtegått fra mange hold: Mot Machiavellis politiske realisme og teatraliske maktspill av simulasjon og dissimulasjon fremviste for eksempel Ariosto en verden av lek, hvor leken både motsetter seg og rommer maktens prinsipper og praksis. Leken blir med andre ord en måte å betrakte verden på som tilintetgjør det tragiske i tilværelsen, i Machiavellis så vel som i Nietzsches målestokk. Til tross for Machiavellis forakt for utopier og deres naive tiltro til den menneskelige fornuft, viser Mazzotta videre at mange av renessanseutopiene, som for eksempel Campanellas *Solbyen* eller Bacons *Det nye Atlantis*, nettopp var forsøk på å megle mellom personlig maktbegjær og det allment gode, det vil si å knytte politikk til etikk. Og Shakespeares *Stormen*, et verk som ifølge Mazzotta åpenbart demonstrerer fortrolighet både med Machiavelli og med den florentinske nyplatonismen, reflekterer i høyeste grad spørsmålet om forholdet mellom det å skape på den ene siden og meningsløsheten på den andre, hvor løsningen

er å rydde seg rom for kontemplasjon. Prospero i *Stormen* forstår at tomheten kan beseires bare ved at man underkaster seg den, skriver Mazzotta: Kontemplasjonen, som feirer den hellige tidens utgravning av den falne tidens tomhet, er altså her veien ut av tomheten.

Lar litteraturen styre

//]]]]> //]]>

Mazzottas lesninger er innfløkte og krever stor oppmerksomhet fra leseren. Tekstene er derimot rike på substans, og gjennom tålmodig arbeid får leserne mye igjen. Det viktigste er at han lar litteraturen få være det styrende prinsippet, noe som fører ham selv og leserne på stadig nytt og ulendt terreng, intellektuelt så vel som estetisk. Han kombinerer grundige og til tider mikroskopiske nærlesninger med omfattende kulturhistoriske, teologiske og politiske avstikkere: Gjennom fokus på små tekstpassasjer eller til og med enkelte ord og etymologier, oppsporer han fabler og arkeologiske lag av fortellinger og meninger som er knyttet til ordene. Samtidig forbindes tekstene til et nettverk av andre tekster av ulike slag og sjangere, noe som for eksempel i *Cosmopoiesis* medfører at det nære båndet mellom de vitenskapelige oppdagelsene, den nye politiske vitenskapen og de utopiske skriftene i renessansen synliggjøres på en helt ny og problematiserende måte. Gjennom Mazzottas kritiske metode iverksettes således en encyklopedisk tenkning hvor litteraturen plasseres i en særstilling i kunnskapsuniverset. Ikke minst har hans fokus på den eldre, såkalte utidsmessige litteraturen ført til en revurdering av en type tekster som enten er blitt støvet ned av kanonbegrepet eller latterliggjort av mange postmoderne teoretikere og deres ofte dype forakt for bevissthetsytringer fra andre tider enn vår egen.

Giuseppe Mazzotta

Cosmopoiesis. Renaissanceens prosjekt,

Oversatt av Kristin Gjerpe og med etterord av Unn Falkeid

Cappelen Damm 2009